

|                                                          |            |
|----------------------------------------------------------|------------|
| <b>Секція Право</b>                                      |            |
| <b>УДК 343.34:070</b>                                    |            |
| <b>Дата першого надходження статті до видання</b>        | 2026-01-30 |
| <b>Дата прийняття статті до друку після рецензування</b> | 2026-03-30 |
| <b>Дата публікації/оприлюднення</b>                      | 2026-03-30 |

## ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

**ДРАГАН О.В.,**

*orcid.org/0000-0002-5696-6360*

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,  
завідувачка кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,  
*Київський університет інтелектуальної власності та права*

**ФОРОСТЯНИЙ А.В.,**

*orcid.org/0000-0001-8683-488X* кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри  
кримінального права, процесу та криміналістики, *Київський університет  
інтелектуальної власності та права*

**МИКИТЧИК О.В.,**

*orcid.org/0000-0002-4973-2670*

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права, процесу  
та криміналістики, *Київський університет інтелектуальної власності та права*

**Анотація.** Стаття присвячена комплексному теоретико-правовому аналізу окремих дискусійних питань кримінально-правової кваліфікації перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК України) в умовах сучасного реформування національного медіа-законодавства та викликів правового режиму воєнного стану. Досліджено трансформацію дефініції правового статусу потерпілого під впливом прийняття Закону України «Про медіа» та детерміновано критерії оцінки його ознак органами досудового розслідування. Визначено матеріальні та процесуальні межі законності професійної діяльності представників преси, військових кореспондентів, фіксерів та незалежних медіапрацівників у районах ведення бойових дій та на прилеглих територіях, зокрема через призму обмежень, встановлених військовими нормативно-правовими актами.

Особливу увагу приділено детальному аналізу типових помилок правозастосовної практики при кваліфікації об'єктивної сторони складу вказаного кримінального правопорушення, які призводять до необґрунтованого закриття понад 70% відповідних кримінальних проваджень. Досліджено нормативну конструкцію та специфічний спосіб вчинення кримінального правопорушення, охоплений поняттям «будь-яке інше умисне перешкоджання». На підставі вивчення судової практики Касаційного Кримінального суду у складі Верховного Суду розроблено чіткі наукові правила відмежування ст. 171 КК України із суміжними складами кримінальних правопорушень (зокрема, ст. 296 КК України та ст. 345-1 КК України), де ключовим критерієм диференціації визначено зміст та спрямованість суб'єктивної сторони.

Аргументовано авторську позицію щодо необхідності модернізації кримінально-правових засобів охорони свободи слова. Сформульовано конкретні пропозиції по вдосконаленню закону про кримінальну відповідальність шляхом доповнення ст. 171 КК України уніфікованою нормативною приміткою, яка легалізує інституційний захист

новітніх суб'єктів цифрового медіапростору на основі функціонального критерію поширення інформації.

**Ключові слова:** *журналіст, перешкоджання, законна професійна діяльність, протиправне діяння, незаконна відмова, незаконна заборона, об'єктивна сторона, спосіб вчинення кримінального правопорушення, кримінальна відповідальність, воєнний стан, свобода слова, інше умисне перешкоджання.*

## Issues of Qualification of Obstruction to the Lawful Professional Activity of Journalists

**DRAGAN O.V.,**

[orcid.org/0000-0002-5696-6360](https://orcid.org/0000-0002-5696-6360)

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,  
Head of the Department of Criminal Law, Procedure and Forensics,  
Kyiv University of Intellectual Property and Law

**FOROSTIANY A.V.,**

[orcid.org/0000-0001-8683-488X](https://orcid.org/0000-0001-8683-488X) Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor  
of the Department of Criminal Law, Procedure and Forensics, Kyiv University of Intellectual  
Property and Law

**МЬКЬТЧЬК О.В.,**

[orcid.org/0000-0002-4973-2670](https://orcid.org/0000-0002-4973-2670)

Candidate of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law, Procedure and  
Forensics, Kyiv University of Intellectual Property and Law

The article is devoted to a comprehensive theoretical and legal analysis of specific controversial issues regarding the criminal-legal qualification of obstructing the lawful professional activity of journalists (Article 171 of the Criminal Code of Ukraine) in the context of the contemporary reform of national media legislation and the challenges posed by the legal regime of martial law. The study examines the transformation of the definition of the victim's legal status under the influence of the adoption of the Law of Ukraine «On Media» and determines the criteria used by pre-trial investigation authorities to evaluate its characteristics. The paper defines the substantive and procedural limits of the lawfulness of the professional activity of press representatives, military correspondents, fixers, and independent media workers in combat zones and adjacent territories, particularly through the prism of restrictions established by military regulations.

Special attention is paid to a detailed analysis of common errors in law enforcement practice when qualifying the objective *ex facie* (actus reus) elements of this criminal offense, which lead to the unjustified dismissal of over 70% of relevant criminal proceedings. The statutory framework and the specific method of committing the criminal offense encompassed by the concept of "any other intentional obstruction" are investigated. Based on the review of the judicial practice of the Criminal Cassation Court within the Supreme Court, clear scholarly rules have been developed for distinguishing Article 171 of the Criminal Code of Ukraine from related offenses (specifically, Article 296 and Article 345-1 of the Criminal Code of Ukraine), where the key criterion for differentiation is defined as the content and direction of the subjective element (*mens rea*).

The author's position on the necessity of modernizing criminal-legal instruments for protecting freedom of speech is substantiated. Concrete proposals for improving the law on criminal liability are formulated by supplementing Article 171 of the Criminal Code of Ukraine

with a unified statutory note that legalizes the institutional protection of emerging actors in the digital media space based on the functional criterion of information dissemination.

**Keywords:** journalist, obstruction, lawful professional activity, unlawful act, illegal refusal, illegal prohibition, actus reus (objective side), method of committing a criminal offense, criminal liability, martial law, freedom of speech, other intentional obstruction.

**Постановка проблеми.** У демократичній державі, що будується на засадах верховенства права, свобода слова та безперешкодний розвиток незалежних медіа є головними індикаторами життєздатності громадянського суспільства. Журналістська діяльність у цьому контексті виконує фундаментальну функцію соціального контролю («public watchdog»), гарантуючи конституційне право кожного на отримання об'єктивної інформації [1]. Забезпечення безпеки представників медіа є не просто внутрішнім завданням правоохоронної системи, а й міжнародним зобов'язанням України на шляху до євроінтеграції.

Основним інструментом кримінально-правового захисту прав працівників засобів масової інформації є ст. 171 КК України («Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів») [2]. Проте, попри існування спеціальної норми, механізм захисту залишається малоефективним.

Статистичний аналіз демонструє глибоку кризу правозастосування в цій сфері. Масштабні моніторингові дослідження «Барометра свободи слова», які щорічно проводить Інститут масової інформації (ІМІ), фіксують сотні випадків перешкоджання та фізичної агресії проти журналістів [3]. Водночас офіційні звітні дані Офісу Генерального прокурора України засвідчують низький рівень реальної відповідальності: із сотень відкритих за ст. 171 КК України кримінальних проваджень переважна більшість (понад 70%) закривається ще на етапі досудового розслідування за відсутністю складу злочину, а до суду з обвинувальним актом доходять лише лічені справи [4]. Така статистика породжує в суспільстві атмосферу безкарності за посягання на свободу слова та підриває авторитет правоохоронних органів.

Актуальність вказаного питання суттєво загострилася в умовах правового режиму воєнного стану. Робота медіа у воєнний період вимагає балансування між потребами національної безпеки (забезпечення інформаційної тиші, протидія дезінформації) та збереженням прав журналістів на професійну діяльність.

Виникають нові практичні питання: від правомірності відмови у наданні інформації чи акредитації в зоні бойових дій до кваліфікації дій посадових осіб, які неправомірно посилаються на обмеження воєнного стану з метою приховати корупційні правопорушення. Отже, дослідження питань кваліфікації злочинів проти журналістів є критично важливим як для розвитку вітчизняної доктрини кримінального права, так і для оптимізації слідчої та судової практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінально-правової охорони професійної діяльності журналістів були предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Серед них П. П. Андрушко, В. І. Борисов, В. О. Навроцький, М. І. Хавронюк, С. С. Ярмиш, В. Павликівський, Ю. Сподарик та інші.

Проте багато фундаментальних наукових праць базуються на старому інформаційному законодавстві. Впровадження Закону України «Про медіа» [5] суттєво змінило систему правового регулювання зазначеної сфери, що створило розрив між положеннями Кримінального кодексу та регуляторними медіа-нормами. Крім того, новітня практика Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду ставить нові вимоги до предмету доказування об'єктивної та суб'єктивної сторони вказаного кримінального правопорушення, що потребує глибокого теоретичного переосмислення.

Попри тривалий період застосування ст. 171 КК України, у правозастосовній діяльності залишається низка системних колізій та «сірих зон», які зумовлюють низьку ефективність кваліфікації і потребують наукового вирішення. Закон про кримінальну відповідальність оперує поняттям «журналіст». Водночас розвиток цифрових технологій та прийняття Закону України «Про медіа» призвели до появи нових суб'єктів збору інформації (фіксери, блогери, стрімери, адміністратори великих інформаційних каналів у месенджерах). Потребує чіткого розв'язання питання: за якими критеріями слідчий має оцінювати статус особи, яка не має відповідного посвідчення преси, але виконує функцію інформування суспільства, та чи підпадає перешкоджання такої особи під ознаки кримінального правопорушення передбаченого ст. 171 КК України. В умовах воєнного стану актуальними стали проблеми акредитації журналістів як військових кореспондентів і відповідальності військового командування за безпеку журналістів при здійсненні ними своєї професійної діяльності [6, с. 58]. Законодавче формулювання способів перешкоджання (вплив, переслідування, позбавлення техніки тощо) залишає занадто широкий простір для суб'єктивного розсуду слідчого. На сьогодні бракує чіткої межі між кримінально-протиправним перешкоджанням та адміністративними чи цивільними деліктами. Коли перешкоджання журналісту супроводжується заподіянням тілесних ушкоджень або знищенням техніки, виникає серйозне питання кваліфікації.

**Метою статті** є комплексний теоретико-правовий аналіз складних та дискусійних питань кримінально-правової кваліфікації перешкоджання законній професійній діяльності журналістів в контексті сучасних змін у медіа-законодавстві та викликів воєнного стану, з метою формування науково обґрунтованих рекомендацій для уніфікації слідчої та судової практики.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати критерії встановлення статусу «журналіста», як потерпілого від кримінального правопорушення з урахуванням норм Закону України «Про медіа» та специфіки інтернет-комунікацій; визначити матеріальні та процесуальні межі поняття «законна професійна діяльність журналіста» під час правового режиму воєнного стану; на основі аналізу актуальної судової практики та статистичних даних Офісу Генерального прокурора узагальнити типові помилки кваліфікації об'єктивної сторони досліджуваного кримінального правопорушення; запропонувати чіткі наукові правила розмежування вказаного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України із суміжними складами (зокрема, ст. 296 «Хуліганство» та ст. 345-1 «Погроза або насильство щодо журналіста»); сформулювати пропозиції по вдосконаленню редакції кримінально-правових норм, спрямованих на захист свободи слова в Україні.

**Результати дослідження.** Аналіз матеріальних та процесуальних меж поняття «законна професійна діяльність журналіста» під час правового режиму воєнного стану вимагає комплексного дослідження як національних адміністративно-правових інструментів регулювання медіасфери, так і засадничих імперативів міжнародного гуманітарного права. На сучасному етапі досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 171 КК України, стикається із системними викликами, зумовленими суттєвою трансформацією правового статусу медіапрацівників у районах ведення бойових дій та на прилеглих територіях.

З погляду системно-структурного аналізу, архітектура правового статусу журналіста в умовах війни є дворівневою, оскільки поєднує в собі приписи вітчизняного законодавства та імперативні норми міжнародного права. Варто констатувати, що сучасна національна прес-карта акредитованого в Україні журналіста за своєю юридичною природою та цільовим призначенням виконує функції «посвідчення журналіста, який перебуває в небезпечному відрядженні», що регламентовано ст. 79 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року [7].

Водночас у доктрині обґрунтовано наголошується, що такий документ не є тотожним за своїми правовими наслідками статусу «військового кореспондента» (war correspondent) у дефініції ст. 4 А (4) Третьої Женевської конвенції [8], яка вимагає обов'язкового офіційного уповноваження особи безпосередньо з боку командування збройних сил [6, с. 53]. Як наслідок, у колізійних ситуаціях правозастосовні органи мають виходити з презумпції, що представники як вітчизняних, так і іноземних медіа в зоні збройного конфлікту користуються загальним захистом як цивільні особи.

Такий висновок має важливе значення для теорії та практики кримінально-правової кваліфікації за ст. 171 КК України, оскільки визначає матеріальні межі «законності» професійної діяльності. На наше переконання, доки медіапрацівник обмежується функціями збору, верифікації та поширення інформації, його діяльність повністю охоплюється кримінально-правовим захистом спеціальної норми. Проте у разі вчинення дій, що підпадають під розроблені Міжнародним Комітетом Червоного Хреста критерії «прямої участі у воєнних діях», відбувається тимчасова втрата цивільного імунітету. За таких обставин ознака «законності» діяльності анулюється, а дії особи підлягають кримінально-правовій оцінці не за статтями про посягання на свободу слова, а за посягання на основи національної безпеки України (зокрема, ст. 111 КК або ст. 114-2 КК України) [2]. Цей механізм призупинення захисту за принципом «дверей, що обертаються» (revolving door) є ключовим запобіжником від зловживань журналістським статусом з метою ведення підривної діяльності [6, с. 54].

Процесуальні межі законної діяльності журналістів на території України наразі суттєво детерміновані підзаконними актами військового командування, зокрема Наказом Головнокомандувача ЗСУ № 73 від 3 березня 2022 року [9]. Запроваджена цим актом трирівнева система зонування («зелена», «жовта» та «червона» зони), попри неодноразове оновлення процедур у період 2022–2025 років, зберігає значний ступінь адміністративного тиску на представників преси.

З позиції кваліфікації кримінальних правопорушень, тут виникає тонка правова межа, яка потребує ретельної оцінки з боку слідчого. Офіційна, вмотивована відмова у допуску журналіста до району ведення бойових дій («червона зона») або законне скасування акредитації на підставі Наказу № 73 є правомірним обмеженням прав в умовах воєнного часу, що повністю виключає протиправність, а відтак і кримінальне правопорушення, передбачене ст. 171 КК України. Проте неприпустимим є розширене або свавільне тлумачення цих обмежень на місцях. Якщо посадові особи органів державної влади чи військового управління використовують режимні заходи або процедури зонування суто як формальний привід для приховування правопорушень (наприклад, фактів корупції, розкрадання гуманітарної допомоги чи зловживання владою в тилових районах), такі дії виходять за межі законних обмежень воєнного стану. Вони мають очевидний протиправний характер і повинні безумовно кваліфікуватися як кримінально-протиправне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.

Аналізуючи особливості об'єктивної сторони досліджуваного, слід відзначити наявність глибокої деструктивної тенденції у практиці досудового розслідування. Вона виявляється у невиправдано звуженому тлумаченні ознак кримінального правопорушення, що виступає однією з головних причин закриття понад 70% кримінальних проваджень у цій категорії [10, с. 36]. Поширена помилка слідчих органів полягає у помилковому ототожненні факту перешкоджання виключно з актами фізичного насильства, погрозами або умисним знищенням професійного майна медійників (розбиттям відеокамер, пошкодженням диктофонів тощо).

На противагу такому підходу, слід зазначити, що диспозиція ч. 1 ст. 171 КК України по законодавчій конструкції з об'єктивної сторони з формальним складом. Його

юридичний зміст охоплює будь-які протиправні дії (як активну поведінку, так і бездіяльність), що об'єктивно унеможливлюють, переривають або суттєво ускладнюють реалізацію законних журналістських повноважень [10, с. 37].

У цьому контексті важливе теоретичне значення має розкриття сутності протиправного діяння як обов'язкового елемента об'єктивної сторони складу делікту. Як слушно зазначає Є. Г. Ісаєнко, «об'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення полягає в суспільно небезпечних діяннях (діях або бездіяльності), якими обмежується можливість або взагалі унеможливлюється виконання журналістами своїх професійних обов'язків» [11, с. 240]. З огляду на це, кримінальний закон через конструкцію «будь-яке інше умисне перешкоджання» закріплює максимально широкий і гнучкий перелік діянь [11, с. 240]. Такий законодавчий підхід є виправданим, оскільки дає можливість охопити найрізноманітніші практичні ситуації, де медійникам створюються штучні перепони (безпідставне вилучення носіїв інформації, незаконне випровадження з приміщення, умисне створення перешкод для технічної фіксації подій чи протиправна відмова в допуску на відкриті засідання колегіальних органів). Суспільно небезпечне діяння є закінченим з моменту вчинення самого акту створення перешкод, незалежно від того, чи досяг правопорушник своєї кінцевої мети – наприклад, чи вдалося йому остаточно заблокувати вихід розслідування в ефір або друк тощо.

Авторський підхід до розуміння цієї специфіки є ключовим і при вирішенні складних для вітчизняного правозастосування питань конкуренції та сукупності норм. Одним з дискусійних питань у практичній площині залишається розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України, хуліганства (ст. 296 КК України) та спеціальною нормою погрози або насильства щодо журналіста (ст. 345-1 КК України). На практиці посягання на журналістів, вчинені у громадських місцях, слідчі часто кваліфікують виключно за ст. 296 КК України, мотивуючи це порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства.

Ми переконані, що єдиним науково обґрунтованим відмежувальним критерієм у цьому контексті є не місце вчинення правопорушення, а зміст і спрямованість суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення – її домінуючий мотив та мета. Якщо умисел винуватої особи орієнтований на висловлення невдоволення саме професійною діяльністю журналіста або спрямований на примусове припинення виконання ним своїх обов'язків (наприклад, намагання відібрати флеш-накопичувач з метою припинення фіксації правопорушення чи помститися за гостру критику), вчинене за жодних умов не може поглинатися загальним складом хуліганства. У таких ситуаціях основним безпосереднім об'єктом посягання є суспільні відносини, що забезпечують свободу слова та конституційне право громадян на інформацію. Навіть за наявності брутального порушення порядку, такі дії вимагають обов'язкової кваліфікації за ст. 171 КК України, а в разі застосування фізичного впливу – відповідних частин ст. 345-1 КК України. Штучна заміна спеціального складу кримінального правопорушення загальною нормою про хуліганство викривлює сутність протиправного діяння, приховує специфіку заподіяної шкоди та прямо суперечить міжнародним стандартам захисту свободи слова.

У контексті системного вирішення окреслених колізій та виконання завдань щодо модернізації засобів кримінально-правової охорони свободи слова, нагальною є оптимізація нормативної конструкції закону про кримінальну відповідальність. З метою адаптації диспозиції ст. 171 КК України до вимог базового Закону України «Про медіа» та усунення розбіжностей у тлумаченні статусу потерпілого, вважаємо за доцільне доповнити статтю 171 КК України нормативною Приміткою такого змісту:

*«Під журналістом у цій статті та статтях 345-1, 347-1, 348-1 цього Кодексу слід розуміти особу, яка здійснює збір, одержання, створення, редагування або підготовку матеріалів для медіа, а також професійну діяльність якої пов'язано з медіа (у тому числі з електронними та цифровими інформаційними платформами), що підтверджується посвідченням, виданим суб'єктом у сфері медіа, професійною спілкою журналістів, або документальними доказами систематичного публічного поширення інформації, яка становить суспільний інтерес».*

Таке законодавче рішення дозволить вивести захист інформаційного простору на якісно новий рівень, усунувши штучні процесуальні бар'єри на етапі досудового розслідування.

**Висновки.** У результаті проведеного теоретико-правового аналізу питань кваліфікації перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК України) в умовах реформування медіа-законодавства та викликів воєнного стану сформульовано наступні науково обґрунтовані підсумки:

Доведено, що прийняття Закону України «Про медіа» актуалізувало колізію між консервативним кримінально-правовим поняттям «журналіст» та новими реаліями цифрового медіапростору. Обґрунтовано, що критерієм встановлення статусу потерпілого для слідчих органів має слугувати не лише наявність класичного друкованого посвідчення преси, а й фактичне виконання особою функцій збору та поширення суспільно значущої інформації (зокрема, фіксерами, стрімерами та адміністраторами цифрових платформ), що вимагає розширеного тлумачення ознак суб'єкта професійної діяльності.

Визначено, що матеріальні та процесуальні межі законної діяльності журналіста в умовах воєнного стану детерміновані балансом між інтересами національної безпеки (Наказ Головнокомандувача ЗСУ № 73) та імперативами міжнародного гуманітарного права, які гарантують представникам преси статус цивільних осіб (ст. 79 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій). Констатовано, що обмеження допуску медіа у «червону зону» є правомірним, проте використання процедур зонування посадовими особами як формального приводу для приховування правопорушень (корупції, зловживань) є протиправним і утворює склад злочину, передбачений ст. 171 КК України.

Обґрунтовано, що високий рівень закриття кримінальних проваджень (понад 70%) зумовлений помилковим звуженням слідчими об'єктивної сторони кримінального правопорушення лише до актів фізичного насильства. На основі аналізу формальної конструкції ч. 1 ст. 171 КК України доведено, що кримінальне правопорушення є закінченим з моменту вчинення будь-яких умисних дій чи бездіяльності (незаконне вилучення техніки, безпідставний недопуск, умисне блокування фіксації подій), які створюють реальні перешкоди для інформування суспільства, незалежно від фактичного досягнення правопорушником мети щодо цензурування матеріалу.

Сформульовано чітке наукове правило розмежування ст. 171 КК України із суміжними складами (зокрема, ст. 296 «Хуліганство»). Доведено, що ключовим диференціюючим критерієм є зміст суб'єктивної сторони – домінуючий мотив та мета винного. Посягання на журналіста у громадських місцях, зумовлені невдоволенням його професійною критикою або спрямовані на примусове припинення зйомки, не можуть поглинатися складом хуліганства, а вимагають обов'язкової кваліфікації за ст. 171 або ст. 345-1 КК України.

Запропоновано авторський підхід до вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність шляхом введення нормативної Примітки до ст. 171 КК України. Запропонована дефініція легалізує кримінально-правовий захист новітніх суб'єктів медіасфери на основі функціонального критерію (систематичне поширення інформації, що становить суспільний інтерес), що усуне системні прогалини